

Indikatorrapporten

INNHOOLD

PUBLISERT 20. OCT. 2024 | OPPDATERT 4. MAR 2025

FoU-årsverk og FoU-personale

I dette delkapitlet ser vi nærmere på FoU-personalet i Norge, hvordan de fordeler seg på de forskningsutførende sektorene, hvilke stillinger de har og hvor mange FoU-årsverk dette personalet utfører.

Mer enn to tredjedeler av FoU-personalet er forskere

I 2022 deltok 96 800 personer i FoU i Norge. Av disse var 68 800 forskere eller i faglige stillinger, mens 28 200 var ansatt i teknisk-administrative stillinger. Forskerpersonalet utgjorde dermed 71 prosent av FoU-personalet. I næringslivet deltok om lag 41 200 personer i FoU, samme antall som i universitets- og høgskolesektoren, mens instituttsektoren var betydelig mindre med 14 300. I universitets- og høgskolesektoren utgjorde forskerpersonalet 75 prosent, mens andelen i næringslivet var 69 prosent. Instituttsektoren hadde den laveste andelen forskerpersonale, 64 prosent, se tabell 3.1a.

Tabell 3.1a Nøkkeltall for FoU-personalet i Norge, 2022.

	FoU-personale	Forskere/ faglig personale	Andel forskere/ faglig personale	FoU-årsverk	FoU-andel ¹	FoU-årsve personale
Næringslivet	41 201	28 356	69 %	25 190	61 %	18 403
Instituttsektoren	14 288	9 129	64 %	10 361	73 %	7 103
Universitets- og høgskolesektoren	41 290	31 117	75 %	18 021	44 %	14 611
herav helseforetak	8 045	5 218	65 %	..	..	..
Totalt	96 779	68 602	71 %	53 572	55 %	40 117

¹ FoU-andelen, som angir hvor mye av sin arbeidstid en person som deltar i FoU i gjennomsnitt bruker til FoU, finnes ved å dele antall utførte FoU-årsverk på antall FoU-personale.

Kilde: SSB, FoU-statistikk

Det ble utført nærmere 54 000 FoU-årsverk i 2022, hvorav 47 prosent i næringslivet, 19 prosent i instituttsektoren og 34 prosent i universitets- og høgskolesektoren.

Klassifisering av forskere/faglig personale i de ulike sektorene

I universitets- og høgskolesektoren og instituttsektoren klassifiseres FoU-personalet i hhv. forskere/faglig eller teknisk/administrativt på bakgrunn av hvilken stilling de har. I næringslivet har FoU-personalet tidligere blitt klassifisert etter hvorvidt de har høyere grads utdanning eller ikke. Fra 2021 blir FoU-personalet i alle sektorer klassifisert etter stilling eller arbeidsoppgave. Det kan være vanskelig for foretakene å vurdere hvordan FoU-personalet skal klassifiseres, og i mange tilfeller er det uklart grense mellom f.eks. produkt-/prosessutviklere (forskere) og teknisk støttepersonale.

Ser vi antall FoU-årsverk i sammenheng med antall FoU-personale, kan vi anslå hvor stor andel av sin arbeidstid dette personalet gjennomsnittlig bruker til forskning og utviklingsarbeid (FoU-andel). I 2022 var FoU-andelen blant det totale FoU-personalet om lag 55 prosent. Høyest FoU-andel i finner vi ikke overraskende for instituttsektoren, 73 prosent. Forskningsinstituttene har forskning som sin hovedoppgave, men instituttsektoren omfatter også organisasjoner som har forskning som en av flere oppgaver. Blant disse er helseforetak uten universitetssykehusfunksjoner, museer, samt offentlige institusjoner som utfører FoU, men som har annet hovedformål (Folkehelseinstituttet, Meteorologisk institutt m.fl.). Instituttsektorens forskere brukte om lag 78 prosent av sin arbeidstid til FoU.

Lavest FoU-andel hadde FoU-personalet i universitets- og høgskolesektoren med 44 prosent. Universitetene og høgskolene har tre hovedoppgaver; undanning, forskning og formidling, og ansatte i stillinger som professor og førsteamanuensis bruker om lag 40 prosent av sin arbeidstid til FoU (Wendt et al. 2021), og om lag like mye tid til undervisning. Stipendiater, postdoktorer og forskere har en betydelig høyere andel FoU-tid, rundt 70 prosent, mens universitets- og høgskolelektorer bruker mer av sin arbeidstid til undervisning og kun rundt 20 prosent til FoU. Forskere/faglig personale, som tilsvarer undervisnings-, forsknings- og formidlingspersonalet, ved universitetene og høgskolene brukte i gjennomsnitt 47 prosent av arbeidstiden til FoU i 2022. Det er imidlertid til dels store forskjeller mellom institusjoner og fagområder, som ikke adresseres her.

Forholdet mellom FoU-personale og FoU-årsverk

FoU-personale teller antall personer (head count) som deltar i FoU, mens FoU-årsverk (full-time equivalent) angir hvor mange årsverk FoU-personalet bruker til forskning og utviklingsarbeid (FoU). Hvis en person jobber i full stilling og bruker all sin tid på FoU, utgjør dette 1,0 FoU-årsverk, mens en person som bruker halvparten av arbeidstiden på FoU, utfører 0,5 FoU-årsverk. Tilsvarende vil en person som jobber i 50 prosent stilling og bruker 20 prosent av arbeidstiden til FoU, utføre 0,1 FoU-årsverk. Personale som utfører mindre enn 0,1 FoU-årsverk inkluderes som hovedregel ikke i FoU-personalet. Både FoU-personale og FoU-årsverk kan deles inn i to hovedgrupper; forskere/faglig personale og teknisk-administrativt personale.

FoU kan noen ganger være den primære funksjonen for ansatte, for eksempel forskere ved et forskningsinstitutt, mens for andre er FoU en av flere arbeidsoppgaver. Leger ved helseforetakene har pasientbehandling som primær oppgave, men skal også drive forskning, universitetsprofessorer både underviser og forsker, og konsulenter jobber med ulike typer prosjekter hvor ikke alle er FoU-relaterte. Dersom statistikken kun inkluderer individer hvis primære funksjon er FoU, vil det undervurdere FoU-innsatsen. Motsatt ville det å inkludere alle som utfører noe FoU overestimere FoU-personalet. De menneskelige ressursene i FoU uttrykkes derfor både i antall personer og årsverk: de to statistikkene gir brukerne utfyllende informasjon.

Tidsserier for FoU-personale og FoU-årsverk

Stærk satsing på menneskelige ressurser til FoU

Antall personer som deltok i FoU er mangedoblet i perioden 1970 til 2022, fra 17 000 til 96 700. I 1970 var universitets- og høgskolesektoren den største sektoren med 6 800 personer som deltok i FoU, fulgt av instituttsektoren med 5 600 og næringslivet med 4 500. I løpet av 50 år har det vært en formidabel vekst i FoU-personalet både i næringslivet og universitets- og høgskolesektoren, spesielt etter midten av 1990-tallet.

Veksten i instituttsektoren har vært betydelig mindre enn i de to andre sektorene. Dette skyldes i noen grad forskningspolitikken i Norge, hvor det har vært større satsinger i universitets- og høgskolesektoren enn i instituttsektoren. Veksten i næringslivet har sammenheng med egenfinansiering, noe som også kan være en medvirkende årsak til at oppdrag fra næringslivet til forskningsinstituttene ikke har økt.

Statistikkgrunnlaget er økt for både næringslivet og universitets- og høgskolesektoren i perioden. Blant annet ble de statlige høgskolene inkludert i FoU-statistikken i 1995, mot tidligere kun distrikthøgskolene. Vi ser en liten vekst i instituttsektoren på midten av 2000-tallet, da helseforetak uten universitetssykehusfunksjoner ble inkludert i statistikkgrunnlaget for sektoren. På 2010-tallet fusjonerte forskningsinstituttene Arbeidsforskningsinstituttet (AFI), Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA), Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR) og Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) med daværende Høgskolen i Oslo og Akershus, mens Østlandsforskning fusjonerte med Høgskolen i Innlandet, noe som medførte en liten nedgang i antall forskere i instituttsektoren. I tillegg har det vært flere fusjoner mellom forskningsinstitutter på 2000-tallet, herunder NIBIO og NORCE. UniResearch gikk i 2018 fra Universitetet i Bergen til NORCE.

Figur 3.1a FoU-personale i Norge etter sektor, 1970-2022.

Kilde: SSB, FoU-statistikk

Færre teknisk/administrative stillinger

Sammensetningen av FoU-personalet har endret seg i løpet av disse 50 årene. I 1970 utgjorde forskere/faglig personale under halvparten av FoU-personalet både i næringslivet og instituttsektoren og 60 prosent i universitets- og høgskolesektoren. Fra 1980-tallet har forskerpersonalet vært i flertall. Den endrede sammensetningen av forskerpersonalet i Norge på 1980- og 1990-tallet er sammenfallende med oppbyggingen av norsk doktorgradsutdanning og økt satsing på forskning.

Også antall FoU-årsverk har økt betydelig mellom 1970 og 2022, se figur 3.1b. I 1970 ble det utført i underkant av 10 000 FoU-årsverk. Instituttsektoren sto for nær 40 prosent av FoU-årsverkene dette året, mens næringslivet og universitets- og høgskolesektoren sto for 30 prosent hver. Mens utførte FoU-årsverk vokser kraftig i næringslivet utover 1980-, 1990- og 2000-tallet, når instituttsektoren en topp på begynnelsen av 1990-tallet, før antallet FoU-årsverk går ned frem til 2001. Næringslivet går forbi instituttsektoren i antall FoU-årsverk i 1995, mens universitets- og høgskolesektoren vokser forbi instituttsektoren i 1999. Veksten i universitets- og høgskolesektoren er moderat, men jevn, fram til begynnelsen av 2000-tallet, før vi ser en kraftig vekst på 2000 og 2010-tallet.

Figur 3.1b FoU-årsverk i Norge etter sektor og stillingskategori, 1970-2022.

Kilde: SSB, FoU-statistikk

→ Tid til FoU

Les mer i dette dypdykket.

FoU-personale og FoU-årsverk i næringslivet

FoU-årsverk økte mest i tjenestenæringene

Foretakene i næringslivet rapporterte at de ansatte utførte 25 200 FoU-årsverk i 2022, 6 prosent flere enn i 2021 (foretak med minst 10 sysselsatte). Tjenestenæringene hadde størst vekst med 8 prosent, mot 3 prosent vekst i både industri og andre næringer. Tjenestenæringene hadde også størst vekst i antall personer som deltok i FoU (FoU-

personale), se figur 3.1c. Det er de tjenesteytende næringer som har mest FoU av de tre hovednæringene.

Figur 3.1c FoU-personale og utførte FoU-årverk i næringslivet etter foretakenes næring, 2021 og 2022.

Kilde: SSB, FoU-statistikk

Blant tjenestenæringene var det *IT-tjenester, arkitekter og tekniske konsulenter og forskning og utviklingsarbeid* som bidro mest til veksten, både for FoU-årsverk og FoU-personale. *Agentur- og engrosshandel* hadde også betydelig bidrag til FoU-personale, men ikke like stor vekst for utførte FoU-årsverk.

I industrien hadde følgende næringer mest bidrag til veksten i utførte FoU-årsverk i 2022, deriblant *elektroteknisk industri, petroleums-, kullvare- og kjemisk industri og motorkjøretøyindustri*. Industrinæringen med mest FoU, *data- og elektronisk industri*, hadde derimot like mange FoU-årsverk i 2022 som i 2021.

Færre FoU-årsverk innen utgivelse av programvare og telekommunikasjon

Noen næringer har hatt nedgang i FoU-personale og utførte FoU-årsverk i 2022, deriblant *forlagsvirksomhet*. Næringen består av både forlagsvirksomhet og utgivelse av programvare. Innen utgivelse av programvare ble det utført 2 100 FoU-årsverk i 2022, en nedgang på 9 prosent. Den delen av næringen som omfatter forlagsvirksomhet hadde tilnærmet uendret nivå.

Telekommunikasjon hadde en nedgang på 25 prosent, og det ble utført litt under 350 FoU-årsverk i 2022. Andre næringer med nedgang er *finansiering og forsikring* og *næringsmiddel- og drikkevareindustri*. *Maskinindustri* har betydelig nedgang i antall personer, men med mindre nedgang i utførte FoU-årsverk.

Forskerårsverk i næringslivet

Tjenestenæringene har høyere andel forskerårsverk enn industrien

Forskere/faglig personale i næringslivet arbeider med produkt- og prosessutvikling, forskning og ledelse innen FoU. I varierende grad er det også behov for støttepersonale i form av teknisk/administrativt personale. I FoU-undersøkelsen blir foretakene bedt om å fordele FoU-personale og FoU-årsverk på stillingstype ut fra deres arbeidsoppgaver.

Andelen FoU-årsverk utført av forskere/faglig personale (forskerårsverk) er noe høyere i tjenestenæringene enn i industri og andre næringer. I tjenestenæringene samlet ble det utført litt over 11 500 forskerårsverk i foretak med minst 10 sysselsatte i 2022. Dette utgjorde 75 prosent av alle FoU-årsverkene i tjenestenæringene. I industrien var andelen forskerårsverk 71 prosent og i andre næringer var andelen 69 prosent.

I tjenestenæringene økte forskerårsverk mer enn teknisk/administrative årsverk fra 2021 til 2022. I industrien var det vekst i utførte teknisk/administrative årsverk, mens antall forskerårsverk var tilnærmet uendret. Det er verdt å nevne at mange respondenter har problemer med å skille mellom forskere/faglig personale og teknisk/administrativt personale. Dette kan gi noe variasjon i rapporteringen fra år til år.

Stor variasjon i andel forskerårsverk i næringene

Noen næringer har høy andel forskerårsverk. I *farmasøytisk industri* er 89 prosent av FoU-årsverkene utført av forskere/faglig personale. Andelen er nesten like høy i *data- og elektronisk industri*. Det indikerer at FoU-personale i hovedsak arbeider med produkt- og prosessutvikling og forskning, mens det i mindre grad er behov for teknisk/administrative oppgaver for å støtte produkt/prosessutviklingen eller forskningen.

I noen næringer krever FoU-aktiviteten mer teknisk/administrative støttepersonale, og dermed blir andelen forskerårsverk lavere. I følgende næringer utgjorde forskerårsverkene godt under halvparten av FoU-årsverkene i 2022: *trykking, grafisk industri, trelast- og trevareindustri, annen industri og fiske, fangst og akvakultur*. Dette er også næringer med lavere utdanningsnivå for FoU-personale enn i næringslivet samlet.

Høyere andel forskerårsverk blant store enn små foretak

I næringslivet sett under ett er andelen forskerårsverk høyest blant de største foretakene. Foretak med minst 500 sysselsatte rapporterte at 77 prosent av FoU-årsverkene var forskerårsverk, mot 69–71 prosent i størrelsesgruppene under 100 sysselsatte. Unntaket er imidlertid foretak med 5–9 sysselsatte, der er det 77 prosent forskerårsverk. I 2021 var andelen forskere i disse små foretakene derimot kun 66 prosent, så fordelingen varierer litt fra år til år. Her kan tallene være påvirket av at sannsynlighetsutvalg øker usikkerheten i tallene.

Stillingsstruktur i universitets- og høgskolesektoren og instituttsektoren

For universiteter, høgschooler, forskningsinstitutter og helseforetak har vi detaljert informasjon om sammensetningen av forskerpersonale i SSBs Forskerpersonalregister. Stillingsstrukturen ved de ulike institusjonstypene sier noe om forskerpersonalets forskerkompetanse, og deres mulighet til å drive FoU-virksomhet.

Forskerpersonalregisteret
Forskerpersonalregisteret er et individregister over alle som deltar i FoU ved universiteter, høgschooler, helseforetak og i instituttsektoren i Norge. Registeret går tilbake til 1961, og ble oppdatert annethvert år til 2007, deretter årlig. Forskerpersonalregisteret inneholder opplysninger om kjønn, alder, utdanningsbakgrunn, stilling og arbeidssted. Registeret brukes til å utarbeide statistikk om FoU-personalet og FoU-årsverk i universitets- og høgskolesektoren. Opplysninger om utdanning avlagt i Norge hentes fra Doktorgradsregisteret og SSBs utdanningsstatistikk. Doktorgradsregisteret inneholder oversikt over alle doktorgrader som er avlagt i Norge gjennom tidene. Registeret inneholder opplysninger om måned og år for disputas, fagfelt og gradgivende lærested, samt doktorandenes alder, kjønn og statsborgerskap på disputastidspunktet. Forskerpersonalregistret ble bygget opp mens NIFU produserte FoU-statistikken. Fra 2022 er det SSB som drifter alle registre knyttet til FoU-statistikken. Opplysninger om personalet ved universitetene og høgskolene samles inn via Database for statistikk om høyere utdanning (DBH) eller direkte fra den enkelte institusjon, og gir et øyeblikksbilde per 1. oktober. For enheter i instituttsektoren samles opplysninger inn direkte fra den forskningsutførende enhet. Opplysninger om personale som deltar i FoU ved helseforetakene samles inn gjennom ressursmålingen av FoU i helseforetakene.
Stillingsnivåer i forskerpersonalet
Stillingsstillingene som blir brukt blant forskere/faglig personale i universitets- og høgskolesektoren, instituttsektoren og helseforetakene er mange, og ulike mellom sektorene. I tallene om Mangfold i forskning har vi gruppert stillingene etter ulike nivåer for å gjøre sammenligning på tvers av sektorene lettere. Stillingsnivå 1: Professor, dosent, avdelingsoverlege, forsker I og tilsvarende. Stillingsnivå 2: Leder, førsteamanuensis, førstelektor, forsker med doktorgrad i universitets- og høgskolesektoren, overlege, forsker II og tilsvarende. Stillingsnivå 3: Universitets- og høgskolelektor, øvrig fast vitenskapelig personale, forsker uten doktorgrad i universitets- og høgskolesektoren, psykolog, lege i spesialisering, forsker III og tilsvarende. Postdoktor: Postdoktor. Stipendiat: Stipendiat og vitenskapelig assistent.

Figur 3.1d Stillingsstruktur ved universiteter og høgschooler, helseforetak og i instituttsektoren, 2022.

Kilde: SSB, Forskerpersonale

Stipendiatene utgjør en fjerdedel av forskerpersonalet ved universitetene og høgskolene

Ved universitetene og høgskolene utgjorde ansatte i toppstillingene professor og dosent 18 prosent av forskerpersonalet, mens stillingsgruppe 2, det vil si førsteamanuensis, førstelektor og forskere med doktorgrad, utgjorde 28 prosent. En av fire tilsatte ved disse institusjonene var stipendiat eller v.l.s.s. i 2022. Postdoktorer utgjorde til sammen 7 prosent av forskerpersonalet. Totalt var det nær 27 500 ansatte ved universiteter og høgschooler i 2022.

Overlegene dominerer blant forskerpersonalet ved helseforetakene

Blant forskerpersonalet ved helseforetakene utgjorde stillingsnivå 2, det vil si overleger og forskere med doktorgrad, den største gruppen med over 60 prosent. Stillingsnivå 1, som består av seniorforskere og avdelingsoverleger, inkludert klinikkjefer, utgjorde 4 prosent av forskerpersonalet i 2022. Leger i spesialisering, eller LIS-leger, sto sammen med psykologer og forskere uten doktorgrad for 16 prosent av forskerpersonalet. Stipendiatene utgjorde en mindre gruppe ved helseforetakene enn ved universitetene og høgskolene med 14 prosent. Postdoktor var den minste personalgruppen, med kun 3 prosent.

Ved helseforetakene deltar i tillegg en stor gruppe støttepersonale i FoU-aktivitetene. Dette dreier seg blant annet om laboratoriepersonale som forskningsteknikere eller ingeniører, sykepleiere og ansatte i terapeutiske stillinger med tilleggsgutdannning, samt administrativt personale.

Instituttsektoren har flest ansatte i toppstilling

I instituttsektoren utgjorde ansatte i forskerstillinger storparten av forskerpersonalet; nær 90 prosent. Stipendiater og forskningsassistenter utgjorde 8 prosent og postdoktorer 3 prosent. Forskerne i instituttsektoren er delt inn i tre stillingsnivåer, basert på inndelingen ved de samfunnsvitenskapelige forskningsinstituttene. Forsker I har forskningskompetanse på professornivå, forsker II har doktorgrad mens forsker III ikke har doktorgrad. Forsker II utgjorde den største gruppen i forskerstilling i 2022 med 42 prosent av det totale forskerpersonalet, fulgt av forsker I med 27 prosent og forsker III med 20 prosent. Instituttsektoren fremstår som den mest topptunge av de tre institusjonstypene, med over en fjerdedel av personalet i toppstilling.

Størst andel professorer ved de vitenskapelige høgskolene

Stillingsstrukturen ved universitetene og høgskolene varierer etter institusjonstype, se figur 5. I figuren har vi valgt å vise de fire eldste universitetene i Bergen, Oslo, Tromsø og Trondheim, for seg. Disse universitetene hadde i 2022 den høyeste andelen stipendiater, forskere og postdoktorer. Over halvparten av de ansatte ved disse lærestedene var tilsatt i stillinger som hovedsakelig er midlertidige. Nær hver femte ansatt ved de fire eldste universitetene var professor eller dosent, mens førsteamanuensene utgjorde 15 prosent. Samtidig hadde de fire eldste universitetene den laveste andelen ansatte i lektorstillinger.

Figur 3.1e Stillingsstruktur¹ ved universiteter og høgschooler etter institusjonstype², 2022.

¹ Lektorstilling omfatter førstelektor, universitetslektor og høgskolelektor. Øvrig fast vitenskapelig stilling omfatter faglige ledere som dekan og instituttleder, spesialiststillinger, førstebibliotekar og universitetsbibliotekar.

² De fire eldste universitetene består av Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet og Norges teknologiske og naturvitenskapelige universitet (NTNU) i Trondheim. Nye universiteter omfatter Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), Universitetet i Stavanger, Universitetet i Agder, Nord Universitet, OsloMet – storbyuniversitetet og Universitetet i Sørøst-Norge. Vitenskapelige høgschooler inkluderer Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, MF musikkhøgskole og VID vitenskapelige høgschooler. Øvrige høgschooler omfatter Høgskulen på Vestlandet, Høgskolen i Innlandet, Høgskolen i Østfold, Høgskulen i Volda, Samisk Høgskole, Polithøgskolen, Forsvarets høgschooler, Kriminalomsorgens høgschooler og utdanningscenter (KRUS), Universitetstudiene på Svalbard, Høyskolen Kristiania, Dronning Mauds minne høgschooler for barnehagelærerutdanning, NLA høgschoolen, Lovisenberg diakonale høgschooler og Oslo Nye Høyskole.

Kilde: SSB, Forskerpersonale

universitetene har, selv om det både ved NTNU og UiT er flere slike profesjonsutdanninger i etterkant av fusjonene i 2016.

Den høyeste andelen ansatte i professor/dosent-stilling i 2022 finner vi ved de vitenskapelige høgskolene. Institusjonstypen har samme andel stipendiater som de nye universitetene, men en litt lavere andel postdoktorer. De vitenskapelige høgskolene er spesialiserte institusjoner, og er mest like universitetene i sammensetning av personalet om vi ser bort i fra rekrutterings- og forskerstillinger.

Lavest professorandel finner vi ved øvrige høgskoler. Disse institusjonene hadde også færrest stipendiater, noe som ikke er overraskende ettersom under halvparten har egen forskerutdanning. Øvrige høgskoler hadde dessuten den høyeste andelen ansatte i lektorstilling. Denne gruppen er svært heterogen, og består av de fem statlige høgskolene sammen med Politihøgskolen, Forsvarets høgskole, Kriminalomsorgens høgskole og utdanningsenter (KRUS). Universitetsstudiene på Svalbard og flere små og store private høgskoler, med og uten statsstøtte. Felles for disse institusjonene er at de er spesialiserte, og har få fagfelt.

Stillingstrukturen ved universiteter og høgskoler så å si uendret etter strukturreformen

Sammenligner vi stillingsstrukturen ved universitetene og høgskolene i 2022 med situasjonen i 2017, umiddelbart etter gjennomføringen av strukturreformen, finner vi at forskerpersonalet har økt med 3 700 personer, men at sammensetningen av personalet er tilnærmet uendret. Det har vært en vekst i antall førsteamanuenser og stipendiater, mens det har vært en nedgang i antall høgskolelærere. Andelen førsteamanuenser og stipendiater øker med ett prosentpoeng i perioden, mens andelen lektorer og høgskolelærere går tilsvarende ned. Vi ser samtidig at andelen professorer ved nye universiteter og øvrige høgskoler øker, mens den går ned ved de fire eldste universitetene og de vitenskapelige høgskolene. Nedgangen har sammenheng med at eldre professorer nå begynner å gå av med pensjon, og erstattes av yngre førsteamanuenser.

→ Professorer i Norge

Les mer i dette dypdykket

Mobilitetsmønstre i norsk akademia

Mobilitet blant forskere har lenge vært et sentralt tema, og flere tidligere kartlegginger har belyst dette. NIFU-rapporten Attraktive akademiske karrierer? (Frølich et al., 2019) undersøkte mobilitet blant forskere i universitets- og høgskolesektoren og pekte på viktigheten av å fremme attraktive karriereveier innen akademia. Også rapporten International and Sector Mobility in Norway (Iversen et al., 2014) har sett nærmere på mobilitet mellom sektorer, noe som gir et nyttig grunnlag for å forstå dagens mobilitetsmønstre.

Her bygger vi videre på slike studier ved å analysere mobilitetsmønstre i perioden 2012–2022, basert på SSBs forskerpersonalregister. Akademia omfatter her forskerpersonalet ved universitets- og høgskolesektoren, instituttsektoren og helseforetakene. En person regnes som ansatt i akademia dersom vedkommende er registrert i Forskerpersonalregisteret ved et universitet eller en høgskole, ved et helseforetak eller i instituttsektoren. Personer som var en del av forskerpersonalet i 2012, har blitt fulgt hvert tredje år frem til 2022 (2015, 2018, 2021 og 2022), noe som gir innsikt i flere mobilitetsmønstre. For personer som ikke er tilsatt i akademia, er opplysninger om hvilken sektor de er tilsatt i hentet fra A-ordningen.

Over halvparten av forskerpersonalet forblir i akademia

I figur 3.1f fremgår det at 57 prosent av de som var i akademia i 2012, fortsatt var i akademia i 2022. 12 prosent hadde gått til offentlig sektor utenfor akademia, 8 prosent var i privat sektor, og 9 prosent var i kategorien utlandet/ukjent. 14 prosent var utenfor både akademia, offentlig og privat sektor, og var i en alder som indikerer at de trolig har gått av med pensjon i løpet av tidsperioden.

1 av 6 som forlot akademia, returnerte innen 2022

Blant de som forlot akademia i løpet av perioden og ikke pensjonerte seg, returnerer 17 prosent til akademia innen 2022. Av dem som returnerte, var 55 prosent kvinner og 45 prosent menn. Fordelingen etter verdensdel for de som vendte tilbake viser at 70 prosent var født i Norge, 12 prosent i Europa utenom Norden, og 7 prosent i Asia utenom Vest-Asia.

Fløsteparten av de som returnerte, hadde hatt stilling som stipendiat (47 prosent) eller forsker (18 prosent) i 2012. I 2022 fordelte stillingene hos de som har returnert til akademia seg som følger: forsker (29 prosent), førsteamanuensis (21 prosent), professor (8 prosent) og administrativ stilling (8 prosent).

Halvparten av stipendiatene fra 2012 er ikke i akademia i 2022

I 2012 var 18 prosent av forskerpersonalet i stipendiatstilling. Av disse var 51 prosent fortsatt i akademia i 2022, noe som samsvarer med liknende kartlegginger (se for eksempel Indikatorrapporten 2021). 19 prosent var i utlandet eller klassifisert som ukjent. Av de som var stipendiater i 2012, og som var registrert i utlandet i 2022, var 31 prosent født i Norge, 27 prosent fra Europa utenom Norden, og 23 prosent fra Asia utenom Vest-Asia.

16 prosent av de tidligere stipendiatene var ansatt i offentlig sektor i 2022, mens 13 prosent var i privat sektor. Blant de som var stipendiater i 2012 og som fortsatt var i akademia i 2022, ser vi at av disse var 16 prosent blitt førsteamanuensiser, 16 prosent forskere, 5 prosent i administrative stillinger, 4 prosent leger som deltar i FoU ved et helseforetak og 4 prosent professorer. De resterende 13 prosentene fordeler seg over en rekke andre stillingstyper i akademia. 31 prosent var ansatt i universitets- og høgskolesektoren, inkludert ved et universitetssykehus, mens 11 prosent var i instituttsektoren.

Forskerrekrutteringsmonitoren, som omtales senere i kapittelet, viser at om lag 20 prosent av de som starter på en doktorgrad ikke har fullført 10 år etter opptak. Kartleggingen av akademiske karrierer som NIFU utførte i 2019, viser dessuten at overgangen fra stipendiat/ph.d.-kandidat til ansatt i akademia er en av de kritiske overgangene i et akademisk karriereløp, og at mange stipendiater forlater akademia i denne fasen. Funnene i denne kartleggingen viser til en mangfoldig karrierevei for stipendiater, både de som fullfører og de som ikke gjør det, med en betydelig andel som forlater akademia og søker stillinger i offentlig eller privat sektor eller drar utlands.

3 av 4 med doktorgrad fra 2007–2012 er fortsatt i akademia

Blant de som avla doktorgrad i perioden 2007–2012, og som var i akademia i 2012, var 73 prosent fortsatt i akademia i 2022. Denne gruppen omfatter de som har fått en fot innenfor akademia etter disputas, og det er derfor ikke overraskende at en betydelig høyere andel av denne gruppen blir værende i akademia, enn hva tilfellet var for stipendiatene. I 2022 hadde flest av disse stilling som professor (30 prosent), mens det i 2012 var flest som hadde stilling som forsker (34 prosent), postdoktor (26 prosent), eller førsteamanuensis (23 prosent). At 3 av 4 fortsatt er i akademia viser at de som har oppnådd doktorgrad, spesielt i løpet av de siste fem årene før 2012, ofte fortsetter sine karrierer i akademia.

Figur 3.1f Sektorfordeling¹ i 2022 for forskere/faglig personell, stipendiater og personer som hadde disputert de siste 5 årene før, og som var i akademia i 2012.

¹ Akademia angir at personene fremdeles var tilsatt ved et universitet eller en høgskole, i instituttsektoren eller helseforetak, i 2022. Kategorien pensjonert angir at vedkommende var 67 år eller eldre i 2022 og ikke inngår i øvrige kategorier.

Kilde: SSB, Forskerpersonale

Analysen av mobilitet innad i akademia viser at 747 personer flyttet fra universitets- og høgskolesektoren til instituttsektoren og forble der frem til 2022, eller gikk av med pensjon. Dette utgjør rundt 2 prosent av forskerpersonalet i 2012. Samtidig flyttet 733 personer motsatt vei, fra instituttsektoren til universitets- og høgskolesektoren, også rundt 2 prosent av populasjonen. Selv om antall personer som byttet sektor var likt, må disse tallene ses i lys av sektorstørrelsene: universitets- og høgskolesektoren hadde 15 107 forskere/faglig ansatte, mens instituttsektoren hadde 7 665. Dette innebærer at 5 prosent av forskerne i universitets- og høgskolesektoren flyttet til instituttsektoren, mens 10 prosent av forskerne i instituttsektoren flyttet motsatt vei.

Rundt 2 av 5 som bytter fra universitets- og høgskolesektoren til instituttsektoren, har nylig oppnådd doktorgrad

Blant de som flyttet fra universitets- og høgskolenivåsektoren til instituttsektoren og forble der til 2022, var kjønnsfordelingen jevn (51 prosent menn, 49 prosent kvinner), og gjennomsnittsalderen ved bytte var 40 år. 64 prosent av disse var født i Norge, mens 16 prosent kom fra Europa utenom Norden, og 7 prosent fra Asia utenom Vest-Asia. 39 prosent hadde fullført doktorgraden 0–3 år før sektorskiftet, mens 49 prosent ikke hadde en nylig avsluttet doktorgrad ved sektorbyttet. 11 prosent hadde ikke oppnådd doktorgrad ved byttet. 61 prosent av de som byttet sektor denne veien, var stipendiater i 2012.

Fløsteparten av de som flyttet fra instituttsektoren til universitets- og høgskolesektoren, var forskere i 2012

De som flyttet til universitets- og høgskolesektoren hadde en noe høyere gjennomsnittsalder (48 år) enn de som flyttet fra universitets- og høgskolesektoren til instituttsektoren, og 75 prosent var født i Norge. Kun 12 prosent byttet sektor innen tre år etter doktorgraden, mens 65 prosent ikke var knyttet til avslutningen av doktorgraden. Dette viser at det er vanligere å gjøre et bytte fra universitets- og høgskolesektoren til instituttsektoren rundt oppnåelse av doktorgrad sammenlignet med bytte andre veien. 61 prosent av de som gjorde byttet fra instituttsektoren til universitets- og høgskolesektoren, var forskere i 2012.

→ Rekruttering til førsteamanuensis- og professorstilling

Les mer i dette dypdykket

← Forrige side

Neste side →

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.